

# באר מזים הימים

פרטית: וישלח

גיליון: 183

שבת שלום!

יבין. כה"ח (שח,רנט). וכ"כ המהריט"ץ (רב), שלא מצאו סיבה למה חרב טור שמעון אלא במה ששיחקו בו בכדור בשבת, ואפילו שהיו שוחקים לעונג שבת, ששמחות כאלה נאצות הן לפניו יתברך עיי"ש.

חמש אבנים, סודוקו, רמי, גולות, דומינו, לקפוץ בחבל שש"כ (לד,לט), קלפי רביעיות, קפלה, דופולו, אבני פלא, מקנו, רמי, שח-מט, דמקה, שש-בש מותר לשחק בשבת ב ומי שמצטער שמנצחים אותו ראוי שלא ישחק. הגר"מ פיינשטיין (אגר"מ יו"ד ח"ד טו,ב).

קוביה הונגריה מותר. הגרש"א (ש"ש ש"מ הערה כח). וי"א שראוי להחמיר בזה הגריש"א (שלמ"י עמ' רח). הגר"א מלכה (יב,כה).

קליקס, לגו מותר. אורל"צ (מב,ב), צי"א (יג,ל), יח"ד (ב,נה), שש"כ (יח) ורק לקטנים, אבני ישפה (ז,לה), הגרש"א (שול"ש) דאין למנוע זה מהקטנים. הגר"נ קרליץ (אורח"ש פ"ח הערה פו). ויש שפסקו שדינו ככלי שמלאכתו לאיסור, אולם התירו ליתנו לקטן. הגריש"א (שלמ"י ה,א).

משחק חמש עשרה מותר. הגרש"א (שש"כ כד), מנחת אהבה (כב,ז). ויש אוסרים הגריש"א (מדריך למוקצה).

משחקים המונעים ע"י קפיץ מותר. אורל"צ (מב,ג), הגרש"א (שש"כ טז,יד). ויש אוסרים. הגריש"א (שם ריב).

אופנים, משחקים הפועלים ע"י בטריה, חשמל או שמוציאים ע"י ניצוצות אש, צעצועים המיוחדים להשמיע קול שיר לוח עץ שנועצים אותיות או מספרים ע"י 'מסמרים' אסורים לכל הדעות.

ניפוח בלון או כדור אסור. מנחת יצחק (ו,ל), הגרש"ה וואזנר (שם), אורל"צ (מב,ד). ויש מתירים ובתנאי שלא יקשרוהו וכגון שיש פקק מיוחד או ע"י גומי. הגרש"א (שש"כ יח) רק אם ניפוחוהו פ"א קודם השבת, באר משה (ב,כ), .

קורקינט, סקטים בבית יש להקל. הגרש"א אולמן (הלכות שבת בשבת עמ' קפ). וי"מ סקטים בכל ענין. אורל"צ (שם).

משחקים שבהם עניינים של מקח וממכר כגון מונופול, ריכוז, קנין וכד' אסור. הגר"נ קרליץ (שם), תורת שבת (הוב"ד בשש"כ שם) קצות השבת (ח,יב) דיש להימנע. ויש מתירים. אורל"צ (מב,ה), הגרש"א (שש"כ פד). וי"א שאין להתיר אלא במונופול של מצוות. הגר"א מלכה (שם).

נשים המשחקות עם הקטנים במשחקים המותרים להם אין למחות בהם, ולכן בנות ספרד יכולות לשחק עם ילדיהן בכל המשחקים המותרים להם. הלכות שבת בשבת (עמ' קפד). נעזרתי בספ' ה' שבת בשבת, שלמי יהודה.

## חיים כהלכה

### משחקים בשבת

#### טלטול משחקים בשבת

הכדור הוא מוקצה. שו"ע (שח,מה). ויש מתירים ונהגו להקל. רמ"א (שם).

#### משחקים בזמנינו

י"א שבזמנינו שמיצרים במיוחד משחקים ומשווקים אותם לאלפים לכל הדעות מותר לטלטלם ואפשר שאף מותר לשחק בהם, ודינם ככלי שמלאכתו להיות. הגרש"ה וואזנר (ט,עח), הגריש"א (אשרי האיש יז,ריז), הגרש"א (שש"כ פט"ז הערה יח).

וי"א שאף בזמנינו למנהג ספרד אין לטלטל משחקים וכ"ש שלא לשחק בהם. מ"ב (קנח) לדעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ג עמ' קנה), אורל"צ (כו,ז), הגר"י ברכה (ברכת יצחק כב,א) ולצורך מקומו מותר, ואם עשוי לצור ע"פ צלוחיתו מותר לטלטלו. הגריש"א (אשרי האיש שם), הגר"מ פיינשטיין והגר"ח"ק (עם מקדשי שביעי עמ' קיא). שועה"מ (ק,זכג), הגר"מ לוי (מנו"א יב,ג), חזו"ע (עמ'צט), וכתב שם שמותר לטלטל שאר המשחקים, וכדור מותר לתת רק לילדים שלא הגיעו לחינוך.

זמן האיסור הוא משיגיעו הילדים לשיעור חינוך של תלמוד תורה (לימוד גפ"ת). הגר"נ קרליץ (שם). וי"א שעד גיל י"ג שנה מותר לכל הדעות לשחק בשבת. ברכת יצחק (כב,ד), חזו"ע (שם), מנו"א (יב,נא), אורל"צ-לבנות קטנות (מב,ה).

#### סוגי משחקים שמותר לטלטל בשבת

\* כל המשחקים שמותר לשחק בהם מותר לטלטלם, וכן אלו שפסקו שלא לשחק בהם מצד חומרה. הגריש"א (שלמ"י ה,ה). \* צעצועים שיש אפשרות לשחק בהם בדרך היתר. הגר"נ קרליץ (שם), הגריש"א (אשרי האיש יז,ריג). \* צעצועים המיוחדים לילדים שלא הגיעו לחינוך כגון תלת אופן. הגרש"א (שש"כ טז,ז), חזו"ע (שם). אורל"צ (שם).

סוגי משחקים האסורים והמותרים לשחק בהם (לבני אשכנז, בני ספרד עד גיל י"ג ואימותיהם)

ראוי להקדים מה שכתבו האחרונים על ענין המשחק בשבת: כל מי שיראת השם על פניו, יתבונן במה שאמרו חז"ל לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בתורה (ירושלמי ו,ג), וא"כ איך יעזוב ביום הקדוש הזה את התורה הקדושה אשר לא יערכנה זהב וכו', ויעסוק בהבלים המטמאים את הנפש הקדושה, ומי יודע כמה עולה שכר לימוד השבת ויו"ט יותר מן החול והמשכיל



## איסור הלבנת פנים

**שאלה: האם איסור הלבנת פנים הוא מהתורה?**

**תשובה:** איסור מהתורה להכלים אדם מישראל שנא': "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, ז). רמב"ם (דעות ו, ח), סה"מ צ"ל"ת שג), החינוך (רמ), רס"ג (ל"ת כ), סמ"ג (ל"ת ו), סמ"ק (קס). ובנוסף עובר גם על לאו של "ולא תונו איש את עמיתו", וכן על ביטול עשה של "ואהבת לרעך כמוך".

**שאלה: האם איסור הלבנת פנים הוא ב'הרג ובל יעבור'?**

**תשובה:** להרבה פוסקים איסור הלבנת פנים 'ברבים' הוא ב'הרג ובל יעבור' שהוא אביזרייהו דשפכות דמים. תוס' (סוטה יב, ב), רבנו יונה (שע"ת ג, קלט), פר"ח (מים חיים יסוד"ה ה, ב), מנח"ש (ח"א ז, ה), יבי"א (יור"ד ו, ג). ו"רבים" היינו שלושה כולל המבייש. הח"ח (ב, א), מצות הלבבות (ד, ג).

**שאלה: האם האיסור מהתורה גם כשמכלימנו לבדו?**

**תשובה:** איסור מהתורה לבייש את חברו גם כשלא בנוכחות אחרים. רמב"ם (שם), שועה"ר (אונאה ל).

**שאלה: מדוע האיסור לבייש את חברו מוגדר כאיסור הלבנת פנים?**

**תשובה:** המבייש את חברו נקרא בפי חז"ל 'המלבין' פני חברו, כיוון שבזמן שאדם מתבייש פניו מאדימות תחילה מחמת הדם המתאסף מתחת העור, ואח"כ מסתלק הדם מפניו והן מלבינות. ב"מ (נח, ב), תוס' (שם).

**שאלה: האם יש חילוק בין דיבור למעשה?**

**תשובה:** איסור הביוש הוא בין בדיבור ובין במעשה, ואע"פ שהאיסור מהתורה הוא בדיבור (ע"י תוכחה), מ"מ גם במעשה עובר, ואדרבה אף חמור יותר. מצות הלבבות (ד, ו), שועה"ר (כט).

**שאלה: באילו עוד אופנים עובר המכלים על איסור ההתורה?**

**תשובה:** בכל אופן שנגרם על ידו ביוש לחברו והמבייש כיוון לזה עובר מהתורה על איסור הלבנת פנים כגון: א. מספר דבר ותוך כדי הסיפור גורם ביוש לחברו. רמב"ם (שם). או שמזכיר מילה "תמימה" שקשורה לאותו דבר שחברו מתבייש ממנו. לרעך כמוך (עמ' 101). ב. פעמים שגם מעשה מצוה גורם הכלמה וכגון שנותן לעני בפרהסיא או פעמים אף שנותן בינו לבין עצמו והעני מתבייש. שועה"ר (כט), אורח מישרים (ה, כא). ג. אדם הגורם לחברו בושה ע"י שתובעו ממון ואין לו כגון צדקה או פרעון הלוואה או כגון קבוצת בחורים ש'סוחטים' כסף בעבור מתנות לאביונים בפורים בביקור בביתו, ומחמת הבושה נותן להם, שמלבד איסור הלבנת פנים נחשב כאילו גזלוהו. רמב"ם מתנו"ע (ז, יא), לרעך כמוך (עמ' 102).

ד. תנועות מבזות ומשפילות הגורמות כלימה ובזיון. רמב"ם (שם), לרעך כמוך (עמ' 111). ה. תוכחת וביקורת פוגעת. רמב"ם (שם). ו. בכתב או ברמז. החינוך (שלח). ז. איסור הלבנת פנים הוא אף שלא בפניו כגון שלא נמצא פה או שהוא ישן מפני שכשיודע לו הוא יכלם. מצות הלבבות (ד, יא), לרעך כמוך (עמ' 75), ערוה"ש (ח"מ תכ, מט). ח. פעמים שאף בהבטה בלבד עובר על איסור הלבנת פנים כגון שמביט על מומים שיש לו, וכן אם הוא רואה את חברו בקלקלתו וכגון שנכשל בדבר מסוים. ט. אין לשאול או להקשות על הרב או על אחר באופן שאם לא ידע לענות יתבייש. משפטי השלום (ז, ד).

**שאלה: מהו איסור ה'מתכבד בקלון חברו'?**

**תשובה:** איסור זה נחלק לשנים, האחד, כשגורם כלימה לחברו ובכך מוסיף כבוד לעצמו, וכגון שמעריך את מעשיו כלפי מעשי חברו וע"כ חברו מתבייש, וכן אם מתבדח על חשבון חברו כדי שיחזיקו ממנו כ'חברמן ו'בדחן' וכיוצ"ב. והשני, המעריך מעשיו ביחס לחברו וחברו אינו מתבייש כגון שאינו נוכח שם ולא יתוודע לו. ומ"מ אם באמת אין כוונתו להתכבד בקלון חברו אלא כוונתו לטובת המתייעץ אתו מותר. לרעך כמוך (עמ' 112).

**שאלה: מהו גדר האיסור של ה'מכנה שם לחברו'?**

**תשובה:** כל המכנה שם לחברו ומתבייש בו מאיזו סיבה שהיא עובר על איסור מהתורה, ואם רגיל בכך מאבד את חלקו לעולם הבא, ויורד לגהינום ואינו עולה. ואפילו אם חברו לא התבייש מחמת שהורגל בו, מ"מ אם כוונתו היתה לביישו עובר על איסור מהתורה. הגר"ח קנייבסקי (לרעך כמוך מכתב יג), אורח מישרים (ה, ה).

להלן דוגמאות לאיסור כינוי שם לחברו: יש לאדם שני שמות ומתבייש באחד מהם וקורא לו בו, מקצר את שמו, המכנה את עצמו בביטוי ענוה אסור לאחר לכנות אותו בביטויים אלו, לקרוא לאדם ע"ש מום שבגופו, מקצועו, עדתו, מקומו וכדו'. וכן אסור לכנות שם רע למפעל, ליצירה או לעסק של חברו אם מתבייש בכך.

**שאלה: האם המבייש חייב מלקות מהתורה?**

**תשובה:** עבר והכלים אינו לוקה. רמב"ם (שם), החינוך (שם). ומשום שהוא לאו שאין בו מעשה, ואפילו במקום שעושה מעשה של ביוש כגון המכה את חברו וכדו', אינו לוקה מהתורה על איסור הלבנת פנים, שכיון שאפשר לעבור על לאו זה בלא מעשה, ממילא אין בו חיוב מלקות כלל. תרי"ג מצוות השלם (הערה 11).

**שאלה: מי נכלל באיסור שאסור להכלימו?**

**תשובה:** קטן, בנו ובתו, אשתו, ציבור וכיוצ"ב. תרי"ג מצוות השלם.

נעזרתי בספ' לרעך כמוך, שפטי השלום, תריג מצוות השלם, אניק' תלמו'.